

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖

1918

D A M E R

Nu inkommit nyheter för hösten och vintern **BLUSTYGER**, Bomullsvulle, från 1,25 per mtr, **KJOLTYGER**, grått och blått, från 2,60 per mtr, **DRÄKTYGER** från 6,25 per mtr, **CHEVIOT** från 4,50 per mtr, **SIDEN** från 2,25 per mtr. Sieri urval i skotska by cr, passande till barnklänningar.

Safin	fr. kr. 1,25	Reformliv	fr. kr. 2,50
Täcktyg	" " 0,95	Snörliv	" " 2,45
C-eton	" " 1,45	Korsfallsyddare	" " 1,35
Flanell	" " 0,80	Tröjor, Lahmanns	" " 1,30
Strandkoffor	" " 8,50	Kalsonger, Lahmanns	" " 2,45
Underkjolar, triké	" " 3,60	Linnen	" " 1,85
Underkjolar, ssfin	" " 4,45	Köksförkläden	" " 1,50

SYBEHÖR - GÄRDINER - LINNEVAROR - STUVAR - STRUMPOR - VANTAR o. HANDSKAR

S V E N S K A V A R U H U S E T

54 Drottninggatan 54 - 1 tr. ——— 37 Stora Nygatan 37 - 1 tr.

Advokaten EVA ANDÉN

JURIS KANDIDAT

KVINNLIGA JURIDISKA BYRÅN

LILLA VATTUGATAN 14 vid Brunkebergstorg
RIKS 75 76 ALLM. TEL 183 36

Testamenten, bouppteckningar, arvsutredningar, äktenskapsförord, familjerättssaker, juridiska uppdrag av alla slag. Även skriftliga förfrågningar besvaras.

SINGER "66"

MODERNASTE SYMASKIN

NYTTIGASTE MÖBEL

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilavdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN- &
MANFAKTUR-
AFFÄR

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG V

1 JANUARI 1918

HÄFTE 1

Medeltiden, reformationen och kvinnorna.

I.

I personlighetstankens och statstankens strid genom tidevarven har också kvinnofrågan sin andel. Jesus var ingen socialreformator, men varken i förkunnelse eller i praxis undantog han kvinnorna från sin lära om människosjälens oändliga värde — en brandfackla, utkastad mot den antika staten, som, antingen den var Platos eller Cesars, krävde individens absoluta självuppgivelse och självutblottelse för det helas skull. I kvinnofrågans utveckling inom kyrkan kan man också på ett speciellt område avläsa fortgången av denna strid. I samma mån som den äldre kyrkan blir en slags prästerlig stat i stället för en lekmanaförsamling, i samma mån blir den också en mankyrka i stället för en allmänmänsklig. Och ju mer klosterväsendet utvecklas och även av kvinnor börjar fordras en speciell helighet av högre art, desto mer förlorar hemmets kvinna sin betydelse. Detta sammanhänger med att den medeltida katolicismen betraktar naturdriften i och för sig som en yttring av arvsyndens. Då kyrkan icke hade någon blick för kvinnans människovärde, oberoende av hennes tillhörighet till kyrkan, utan i stället be-

traktade henne som en frestelse för mannen, kunde hon heller icke ha sinne för skönheten och renheten av den fullständiga förening mellan man och kvinna, som vi kalla den individuella kärleken. Denna "jordiska" förening kunde på sin höjd helgas genom ändamålet att skaffa "nya lemmar åt Guds rike", d. v. s. barn åt kyrkan, och det är detta, som den katolska läran om äktenskapet som sakrament egentligen innebär. Men just till följd av sin förbindelse med naturlivet kunde äktenskapet i alla fall aldrig komma upp till höjdpunkten av kristlig fullkomlighet, och så hade man läran om den dubbla moralen färdig: en högre fullkomlighet inom celibatet och en lägre inom äktenskapet. Men på detta sätt fick man också två slags kvinnor: de som voro mannen till en frestelse, "djävulens verktyg", "helvetets portar", som man i religiös litteratur inte nog kunde okväda, och de heliga kvinnorna, vilkas "helighet" egentligen låg i deras askes. "Kampen mot rasens ande är för den kristne bjudande plikt, jungfruligheten dygdernas blomma", säger en vetenskapsman om medeltidens uppfattning härvidlag. Den svän-

ger därför mellan helgondyrkan och den smädelse som utbrister: "att röra vid kvinnor är liksom att röra vid en skorpion, och en vacker kvinna är ett tempel, byggt över en kloak".

Därför är det också som klostren spela en så stor roll för vad vi skulle kunna kalla medeltidens kvinnofråga. Detta delvis av ekonomiska och sociala skäl. Kvinnorna voro övertaliga då som nu, detta dels på grund av de ständiga kriggen och dels på grund av att den talrika "provryttare"-klassen, som då i hög grad gjorde skäl för namnet till följd av sitt kringflackande och äventyrliga levnadssätt oftast bestod av ogifta. Det kan ju vara skäl att påminna om det gamla kända faktum, att det dansk-norska "pebersvend" ursprungligen var namnet på de hanseatiska köpmännen i Bergen! Vad övertaligheten angår, så steg den exempelvis i Frankfurt a. M. 1385 till 1100 kvinnor på 1000 män, i Basel 1454 till 1246 kvinnor och i Nürnberg 1449 till 1168 kvinnor på 1000 män. Det är detta, som gör att nunneklostrens invånarantal under den senare medeltiden i motsats till munkklostrens befinner sig i stigande. Och eftersom det då som nu var regel, att övertaligheten var starkast inom de mera aristokratiska eller högre borgerliga klasserna, blev det så, att klostren voro att betrakta som ett slags adliga jungfrustift, de äldre nunnordnarna för lågadelns döttrar och tiggardnarna för de förmögnare borgarnas och högadelns.

Men dessa kloster erbjödo icke blott försörjning och hem, d. v. s. huld och skydd åt de ogifta kvinnorna, vilka eljest i dessa vilda tider skulle ha kunnat

bli nog så skyddslösa; de medgävo också åt sina alltid kvinnliga ledare en även i världsligt avseende dominerande ställning, som eljest endast i sällsynta undantagsfall kunde komma på kvinnornas lott denna tid. Eftersom de större klostren hörde till dåtidens största ekonomiska inrättningar och under denna naturahushållningens tid måste förfoga över stora egendomar i olika landskap med eget fiske och boskapsskötsel, egna hantverkare etc., motsvarade de i detta avseende egentligen nutidens stora industriella etablissemanger, och den som där hade högsta myndigheten, hade ett otal tjänstemän, förvaltare och annan personal att råda över. Det är icke för mycket sagt, att de stora nunneklostrens abedissor i England och Tyskland likaväl som Vadstenaabedissan i Sverge hade ett slags småfurstemakt till sitt förfogande, i någon mån jämförlig med de despotiska stormännens, t. ex. Bo Jonssons. Inga kvinnor, annat än i något sällsynt undantagsfall en änka efter någon dylik storman — innan hon nämligen gifte om sig, vilket hon dock vanligen gjorde — kunde någonsin komma upp till en dylik ledarroll. Och särskilt birgittinklostrens härskarinnor voro i det fallet myndigare än andra abedissor, eftersom de inte bara rådde över manlig tjänstepersonal utan även över manliga kamrater. Birgittinklostren voro nämligen dubbelkloster, där de sextio nunnorna hade tretton munkar till sitt förfogande som präster och biktfäder. Männerna voro sålunda här till för kvinnornas skull och inte tvärtom, och denna deras ödmjuka ställning kringskars ytterligare genom

att den ekonomiska ledningen låg i systra konventets händer. Det enda område, där bröderna hade ledningen, var när det gällde de internationella förbindelserna inom orden, d. v. s. sambandet mellan birgittinklostren i olika länder, Munkaliv vid Trondhjem, Maribo och Marieager i Danmark, Marienkron i Livland o. s. v. Där kunde bl. a. på grund av de dåtida resornas farligheter ledningen av helt naturliga skäl icke ligga i kvinnohänder. Men denna tungroddhet i birgittinernas organisation blev också anledning till en massa stridigheter mellan munkar och nunnor. "Samskolekaraktären" inom birgittinklostren gick lätt sönder, och munkarna tyckas ofta ha förefallit lika sårade i sin manliga överlägsenhet som de preussiska läroverkslärarna, som för några år sedan satte ihop en petition till regeringen om att få manliga rektorer vid de flickskolor, där de skulle tjänstgöra, emedan de kände sig generade av att lyda under kvinnor — låt vara att dessa ofta grundat och ägde sina skolor! I Vadstena-klostret blev missämjan mellan munkar och nunnor kronisk, säger dess främste historiker, Torvald Höjer. För övrigt fordrar rättvisan det erkännandet, att trätan stundom berodde av abedissan; så till exempel synes den andra i ordningen av dessa, själva den Heliga Birgittas sondotter och drottning Margaretas fostersyster, Ingegärd Knutsdotter, ha varit en inpiskad intrigant, vars förmåga att krypa bakom Linköpingsbiskopens rygg gentemot hela konventet leder till misstankar av mer än ett slag.

Men om klostren erbjödo både skydd och en aktad social ställning åt medel-

tidens kvinnor, så kan dock detta icke förklaras enbart av klostrens ekonomiska betydelse. De stora kvinnopersonligheter, som satte sin prägel på nunneklostren och på medeltidens religiösa liv i allmänhet, ha härvidlag spelat den största rollen. Varken under antiken eller under nyare tiden ha kvinnor betytt så mycket för det andliga livet i dess helhet som under medeltiden. Vi behöva bara tänka på de stora mystikerna Hildegard av Bingen, Mechtild av Magdeburg, Katarina av Siena, Katarina Fiesca och framför allt den Heliga Birgitta, mot vilka kvinnor nyare tidens katolicism egentligen endast har att sätta det spanska helgonet Santa Teresa, som för Fredrika Bremers religiösa utveckling spelat en viss roll.

Vad vårt eget berömda helgon beträffar — tyvärr veta vi så ytterst litet om Birgittas närmaste föregångare, Elin av Skövde och Ingrid av Skeninge —, så har den senaste forskningen allt tydligare uppvisat hur Vadstena-klostrets stora inflytande huvudsakligen berodde på Birgittas europeiska berömdhet. Särskilt som profet har hon endast två medtävlare inom medeltidslitteraturen, nämligen Hildegard av Bingen och Joakim av Floris. Hennes betydelse låter inte minst utläsa sig ur den förbittring hennes straffdomar över påvar och kyrka väckte bland tidens kyrkliga auktoriteter. Redan kort efter hennes död hade man också i London föreläst över uppenbarelserna, och även i Oxford vid samma tid finner man att de voro kända. I början av 1400-talet granskades de av själva storinkvisitorn Torquemada och Paris-universitetets kansler Gerson,

och det förefaller som om kyrkomötet i Konstanz inte varit vidare vänligt stämt däremot. Värre blev det dock på Baselskonsiliet. Kort innan detta sammanträdde (1433) hade nämligen en tysk, Johan Tortsch, huvudsakligen ur Birgittas straffdomar, vilka han sorgfälligt plockat ut ur hennes övriga uppenbarelser, fått ihop en bok, *Onus mundi*, "Världens börda", som redan på denna tid fick en formlig "succès de scandale" och även sedan efter boktryckarkonstens uppfinning gick ut i åtta upplagor på både tyska och latin. Vadstenanunnorna blevo förfärade och utgöto i brev till Tortsch sin oro över hans tilltag. Man hade ju haft ett sådant besvär att till helgonförklaringen skära bort det värsta ur uppenbarelserna. Och Baselskonsiliet, som förmodligen hade samma uppfattning som prästerskapet denna tid, att man borde hålla sig uteslutande till latinet, när man kritiserade kyrkan, eftersom den saken inte angick lekmän, förbjöd efter detta uppenbarelsernas vidare förkunnande och kringskar birgittinordens privilegier. Men "hon rörde sig ändå": uppenbarelserna trycktes oupphörligt i början av 1500-talet och så sent som 1860 har en italiensk advokat i ett inlägg om påvens världsliga makt framdragit ett profetiskt uttalande av Birgitta som belägg för att påven borde uppgiva denna makt och nöja sig med en del av Rom!

Birgittas framträdande plats i gudstjänsten både inom Sverige och andra länder, särskilt Italien, är också flerfaldigt bestyrkt. Hennes kanonisationsdag hade samma rangplats i den kyrkliga kalendern som exempelvis St. Francisci

och de elvatusen jungfrurs dag, Birgittaltaren och altarskåp upptäckas allt flere. I Vadstena stads vapen sitter hon ännu vid sitt skrivbord, och Törnsfalls kyrkas sigill i Linköpings stift, som Fredrik Wilhelm Scholander diktat, ritat och tonsatt till en kärlekssaga om "den blödande rosen", föreställer enligt min mening säkert "rosa rorans bonitatem", "ros som droppar dagg av godhet", d. v. s. den heliga Birgitta i den poetiska symbol, som biskop Nils Hermanssons vackra dikt gjort till hennes egen. Denna dikt var för övrigt så spridd, att man kunnat hitta den i avskrift i ett kartusiankloster i Köln, andra Birgittadikter ha under medeltiden hört till de allmännast sjungna religiösa sångerna i Tyskland och Schweiz. Vadstena var nordens viktigaste vallfartsort, dit pilgrimer anlände även från England, Skottland, Holland, Tyskland och Italien, och där munkarna på större festdagar predikade från fyra olika predikstolar på en gång i kyrkogårdens olika hörn. När påven 1449 utfärdade ett påbud om de svenska klostrens reformering, överlämnades också saken åt Vadstena-bröderna. Några av dessa ha beklätt biskopsstolar inom vår kyrka, och bland dem befinner sig den ryktbare Peder Månsson, som genom sin vigning i Rom till biskop i Västerås blev den apostoliska successionens förmedlare till Sverige. Starkare än allt annat talar dock för Birgittas stora betydelse den omständigheten, att om icke reformationen kommit och medfört åt oss en bibelöversättning på sörmländskt mål, så skulle den s. k. Birgittinsvenskan, d. v. s. den östgötadialekt, varpå den rika

Vadstenalitteraturen var skriven, ha blivit Sverges riksspråk. Man undrar inte på att Gustav Vasas förargelse över de styvsinta östgotarna ibland uttryckte sig i glåpordet om att de voro "fulle med jungfru Marias mjölk och Sancta Britas uppenbarelser"!

*

Först efter denna överblick över kvinnan under medeltiden kunna vi komma fram till frågan: Vad har reformationen verkat för kvinnans ställning? Var den verkligen en frigörelse, så borde den väl ock på detta område ha verkat frigörande? Härpå kan man svara både ja och nej: reformationen har verkat nivåellerande, den har gjort slut både på det grövsta kvinnoföraktet och på de kvinnliga profeternas stora rykte. Detta svar kan åskådligast givas med tanke på den unga tyska adelskvinna, som blev Martin Luthers hustru. Tillsammans med åtta jämnåriga kamrater hade hon 1523 rymt från sitt kloster i Torgau, på dåtidens osminkade språk ärligt uppgivande, att hennes natur icke lämpade sig för celibat. Lockade av ryktet om reformationen följde de unga nunnorna gärna med en av Luthers vänner till Wittenberg, där de tills vidare inackorderades i borgarhusen, Katarina von Bora hos själve Lucas Cranach och hans hustru. Alla försörjdes de sedan genom passande giftermål; även om detta ej så uttryckligen varit deras egen önskan, hade det självklart måst ske för att skaffa dem en anständig ställning, då de eljest varit alldeles utan "laga försvar". De andra voro snart försörjda, med vänner och bekanta till Luther, men efter

ett par misslyckade försök att gifta bort Katarina, som Luther ett ögonblick miss-tänkte för adelshögfärd, förklarade denna resolut, att hon ville ha honom själv, och inför denna bestämda vilja föll reformatorn till föga. I detta fall ligger för resten icke det kända ordspråket "vad kvinnan vill, vill Gud" så alldeles ur vägen. Luther väntade att han nu under det pågående bondeupprorets oroligheter skulle få släppa livet till; han hade egentligen ansett sig för gammal för äktenskap och alltid satt sig på tvären mot vännernas försök att, som han sade, "påtvunga honom en hustru", men nu kom han på den tanken, att han dock gärna, innan han dog, skulle vilja "avlägga en fullständig bekännelse med ord och gärning" om äktenskapets höghet och prästens frihet från celibatstväng. Luther hade ju då i flera år blivit så van vid att "tappert ge djävulen och världen anstöt", att det kanske endast hade ännu en äventyrlighetens lockelse att få chockera vederbörande med det allra mest härresande av allt: ett giftermål mellan en munk och en nunna. Så säger han ja till Käthes frieri, och det så tvärt, att den arme vännen Melanchton först i sista stunden hann inbjudas till bröllopet och därför inte heller infann sig och till på köpet i ett förtroligt brev till en vän utgöt sin förargelse i sådana ordalag, att katolikernas smädelser levat flott därpå i stora och små pamfletter än i dag. Inför makarna Cranach och ett par av Luthers vänner bland prästerna i Wittenberg skedde den enkla bröllopsceremonien med "sängledning" i tidens stil.

LYDIA WAHLSTRÖM.

Ungdomens praktiska utbildning.

Yrkessakkunnigas förslag.

För någon tid sedan avgavs ett förslag angående yrkesskolefrågans ordnande, som är ägnat att framkalla det största intresse. Den viktiga angelägenheten av ett allmännare åvägbringande av yrkesundervisning i vårt land har därmed tagit ett stort steg mot förverkligande.

Förslaget sådant det nu föreligger är utarbetat av i december 1916 inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga med landshövdingen friherre Louis de Geer som ordförande och rektor vid Tekniska elementarskolan i Malmö Fr. Montén som sekreterare. Dessutom bestod kommittén av representanter för skilda yrken och olika praktiska undervisningsområden. Ursprungligen tillkallades endast manliga sakkunniga. Sedermera blev, på grund av framställningar såväl från kvinno-föreningar som från kommitterade själva, kretsen utökad med jämväl två kvinnliga ledamöter, nämligen yrkesinspektrisen, fröken Kerstin Hesselgren och såsom arbetskorernas speciella representant fru Agda Östlund. Redan innan nu nämnda grupp av sakkunniga började sitt arbete förelågo färdiga tre äldre kommittébetänkanden angående den praktiska undervisningens ordnande. Dessa förslag voro utarbetade av folkundervisningskommittén, kommittén för den lägre tekniska undervisningen och kommitterade för den lägre handelsundervisningen. Då de föreliggande,

från olika kommittéer härrörande undervisningsplanerna delvis grepo in i varandra och därför svårligen kunde tillämpas sida vid sida, tillsattes de yrkessakkunniga av december 1916 med uppdrag att vidare utreda frågorna om den praktiska undervisningen och därvid hoparbeta de redan befintliga förslagen till ett sammanhängande helt.

De sakkunnigas plan, såsom den efter fullgjort uppdrag föreligger, ter sig i stora drag på följande sätt. Efter folkskolan, som barnen icke böra få lämna förr än under det kalenderår, då de fylla 13 år, följer en tvåårig fortsättnings-skola med eller utan yrkesbetonad undervisning. I fortsättnings-skolans ställe kan träda högre folkskola. På fortsättnings-skolans grund lägges sedan likaledes tvååriga lärlings-skolor för industri, hantverk, handel eller husligt arbete och därefter yrkesskolor med samma gruppindelning som lärlings-skolorna fastän med undervisningen förlagd till ett högre plan.

Fortsättnings-skolan skall enligt planen omläggas i en mera praktisk riktning än den nuvarande skolformen med samma namn och göres dessutom obligatorisk. Huvudämnena bliva arbetskunskap, medborgarkunskap och modersmål. Det förstnämnda ämnet tages huvudsakligen teoretiskt och blir ett meddelande av kunskap om det på orten förhärskande

yrket, lämpat efter de unga elevernas fattningsförmåga och avsett att inge dem intresse för den verksamhet som sannolikt blir deras. Däremot avses på detta stadium icke meddelande av egentlig yrkesundervisning. Arbetskunskapen kommer på olika håll och i olika skolor att omfatta skilda ämnen. Sakkunniga föreslå fortsättningsskolor med undervisning om t. ex. jordbruk, skogsbruk, hantverk, handelsverksamhet, samt dylika skolor med undervisning i husligt arbete, slöjd eller helst matlagning. Undervisningen i husligt arbete bör även vara praktisk och försiggå i förbindelse med skolkök. Vad som hittills varit sagt om fortsättningsskolorna gäller de yrkesbetonade skolorna av detta slag. Enligt planen kan emellertid ämnet arbetskunskap på en sådan skolas program utgå och i dess ställe inträder då en mera praktiskt lagd undervisning i naturkunnighet. En sådan skoltyp benämnes allmän fortsättningsskola. Såsom förut nämnts är lärotidens längd i fortsättningsskolan föreslagen till två år. Härmed avses dock ingalunda att eleverna skulle under denna tid helt upptagas av skolan. Enligt förslaget får antalet undervisningstimmar icke understiga 360 och icke överstiga 540. Även med det högsta antalet undervisningstimmar blir mycken tid övrig och även förvärvsarbete kan väl förenas med denna skolgång.

Efter genomgången fortsättningsskola följer för de ungdomar som äro anställda i hantverk, industri, handel eller husligt arbete en tvåårig kurs i lärlingskola, om sådan är inom kommunen upprättad. Sakkunniga ha nämli-

gen ännu ej vågat taga steget fullt ut och ålägga kommun att anordna yrkesundervisning. Kommunerna ha frihet att själva besluta om lärlingsskolors upprättande. För att underlätta tillkomsten av sådana kommunala anstalter, föreslås emellertid betydande anslag av statsmedel. I kommuner, där lärlingsskola i ett eller flera fack är upprättad, bliva emellertid de i motsvarande yrke anställda minderåriga arbetarna och arbeterskorna skyldiga att delta i undervisningen och deras arbetsgivare förpliktigade att lämna den för undervisningen nödvändiga ledigheten från arbetet. Skolplikten för de unga upphör då de fylla 18 år och tidigare om de dessförinnan hunnit avsluta sin lärlingskurs. Lärlingsskolorna avse att lämna en grundläggande yrkesundervisning; deras uppgift är att meddela lärlingarna teoretiska kunskaper t. ex. i yrkeslära, yrkesekonomi, yrkes- och arbetarlagstiftning inom lärlingsskolorna för industri och hantverk, i handelsteknik, ekonomisk geografi och handelsrätt inom handelslärlingsskolorna samt i hushållslära och hälsovård inom lärlingsskolan för husligt arbete. I vissa fall undervisas även i sådana praktiska färdigheter, som de unga icke lämpligen kunna få lära i sin yrkesanställning. I lärlingsskolan för husligt arbete skall alltid praktisk undervisning meddelas. Yrkenas praktiska inlärande tänkes emellertid övervägande förlagt till arbetsstället genom den dagliga verksamheten hos arbetsgivaren. Lärlingsskolorna äro avgiftsfria med 6—12 timmars lektion per vecka och såsom förut antytts är såväl den kvinnliga som den manliga ungdomen skyldig att delta i

den undervisning som svarar mot deras yrkesanställning. Med avseende på den kvinnliga ungdomens skolplikt framhålla sakkunniga att inom hantverk och industriella yrken finnas en mängd arbeten som utföras av kvinnor; där yrkeskunskap är lika nödvändig som inom de manliga arbetsområdena. Att detsamma gäller kvinnorna inom handelsyrket ligger i öppen dag. Skolorna för husligt arbete äro avsedda endast för kvinnliga minderåriga, som förtjäna sitt uppehälle med husligt arbete. Sakkunniga ha naturligt nog för dessa skolor endast förutsatt kvinnliga elever. Beklagligt är däremot att skolplikt med avseende på husligt arbete endast förutsatts för sådana unga flickor som ha hushållsgöromål som förvärvsarbete. För flickor som sysselsättas inom sitt eget hem erbjuder visserligen förslaget en möjlighet att komma i åtnjutande av yrkesundervisning genom att medge denna kategori av husligt arbetande ungdomar tillträde till lärlingsskolan i mån av utrymme. Fördelaktigast för de unga själva och för deras kommande verksamhet hade emellertid varit om skolplikt föreslagits även för dem. Det oavlönade arbetet inom föräldrahemmet eller hos släktingar är ju av samma art och betydelse som det avlönade husliga arbetet hos främlingar och kräver lika väl sin utbildning. I många fall blir måhända behovet av utbildning större för den flicka, som under de unga åren stannar i föräldrahemmet i ofta primitiva förhållanden, än för den anställda då denna har större utsikt att lära i det främmande hemmet hos arbetsgivaren. Sannolikt är det den stora numerären

av lärlingar, som skulle följa av en dylik utsträckning av skolplikten, som verkat avskräckande.

Med genomgången lärlingsskola upphör skolplikten. Enligt förslaget bör dock ytterligare möjlighet till yrkesundervisning genom kommunala undervisningsanstalter med statsunderstöd beredas yrkesarbetare inom samtliga här tidigare nämnda arbetsgrenar. Sådan undervisning skall lämnas i yrkesskolor, där en på ett högre plan stående, mera specialiserad handledning i olika yrken meddelas åt inom respektive arbetsgrenar erfarna arbetare, som vilja utbilda sig till förmän, arbetsledare eller eljest mera krävande befattningar, samt åt sådana personer, som önska etablera sig som mästare, affärsmän eller företagare på egen hand. Undervisningen i yrkesskolorna tänkes ordnad i mera omfattande yrkeskurser eller i speciella ämneskurser. För deltagande i kurserna erlagges avgift.

Med avseende på lärarpersonalen vid blivande lärlings- och yrkesskolor för hantverk, industri och handel tänka sig sakkunniga att undervisningen skall handhas av yrkesmän, dock att större teoretiska kunskaper skola fordras för dem som skola undervisa inom yrkesskolorna och handelsskolorna. Dessa yrkesmän, som tillika skola bli undervisare, behöva emellertid pedagogisk utbildning. Sakkunniga föreslå, att pedagogiska kurser för detta ändamål skola för industri- och hantverksskolornas vidkommande anordnas vid en statens normalyrkesskola, som skall upprättas i Stockholm. Man blir emellertid ganska överraskad att fin-

na att 8 veckor, och i vissa fall till och med kortare tid, anses tillräcklig för en sådan utbildning. Att så snabbt bli färdig för undervisningens konst förutsätter ett gott pedagogiskt gry hos svenska yrkesmän, helst som sakkunniga tänkt sig en ganska rask omsättning i lärarekrafterna vid lärlings- och yrkesskolorna. De förutsätta nämligen, att undervisningsuppgiften mest skall komma att utövas av yngre yrkesmän, som senare, då deras yrke mera kräver deras tid och arbete, lämna undervisningen i andra händer. I överensstämmelse med denna tankegång föreslå också sakkunniga att lärarekrafterna skola tillsättas på förordnande. Det återstår emellertid att se om utvecklingen i detta fall kommer att gå i den riktning som förslagsgivarna tänkt sig. En stark omsättning av lärarpersonalen skulle medföra den fördelen, att skolorna komme i nära kontakt med utvecklingen inom yrkena, men förutsätter att intresset för meddelande av undervisning har en motsvarande utbredning bland yrkesutövarna och att de redan en gång antagna lärarna-yrkesmännen i behaglig tid tröttna på uppgiften.

För meddelande av undervisning i huslig ekonomi förutsättes i regel endast fullt skolade lärarekrafter. Genom de sakkunnigas förslag om den husliga undervisningens ordnande i tvåårig lärlingsskola med 8—12 timmars lektioner per vecka och som påbyggnad på denna grundläggande utbildning en frivillig yrkesskola med kortare kurser, har en viss friktion uppstått med den på beslut av årets riksdag vilande förordningen om statsunderstödda ettåriga husmoderssko-

lor. Sakkunniga säga mycket tydligt ifrån att enligt deras mening upprättandet av sådana skolor knappast, såsom i förordningen förutsättes, kan vara en uppgift även för kommunen, då denna skolform ställer sig för dyr för eleverna och att därför dessa skolor näppligen kunna besökas i någon större utsträckning av andra än kvinnlig ungdom ur medelklassen eller över huvud taget mera bemedlade och således icke komma dem till godo, som för sitt uppehälle ägna sig åt husligt arbete. Enligt de sakkunnigas uppfattning bör därför upprättandet av dylika ettåriga husmodersskolor överlämnas uteslutande åt det enskilda initiativet. Dessutom förordade såsom ändamålsenligt att på mindre platser, där tillräckligt antal elever för en lärlingsskola saknas, upprättas hushållsskolor med halvårig kurs för elever med föregående praktik i yrket. Dessa skolor skulle då vara avsedda att mottaga kvinnlig ungdom från ett flertal orter, och eleverna skulle under kurstiden alldeles som vid de ettåriga husmodersskolorna icke ha tillfälle att ägna sig åt förvärsarbete.

Utom här nämnda skoltyper framläggade sakkunniga även förslag till ettåriga handelsskolor som ersättare i vissa fall för handelslärlingsskolor jämte dithörande yrkeskurs; vidare förordas handelsgymnasier samt i stället för de nuvarande tekniska elementarskolorna tekniska fackskolor och tekniska gymnasier. Den här i annat sammanhang nämnda statens normalskola för yrkesundervisningen anses böra upprättas såsom en mönster- och försöksanstalt. Tekniska skolan i Stockholm föreslås omor-

ganiserad till en statens yrkesskola för konstindustri och högre konsthantverk. För vissa yrkesgrenar anse kommitterade det fördelaktigast att skolor inrättas av yrkesidkarnas sammanslutningar eller på annat enskilt initiativ och böra även sådana skolor, om de visat sig arbeta med goda resultat, kraftigt understödjas av staten. Ledningen av hela landets yrkesskoleväsen vilja de sakkunniga anförtro åt ett nytt centralt ämbetsverk, överstyrelsen för yrkesundervisningen. Den krävande uppgiften fordrar en särskild överledning.

Genom det omsorgsfulla arbete som de sakkunniga nedlagt på att utforma ett enhetligt och sammanhängande system av undervisningsanstalter för praktiskt arbete, ha de av allt att döma bragt yrkesskolefrågan i ett gynnsamt läge. Man kan vänta, att förslaget framlägges för 1918 års riksdag, som väl med all sannolikhet skall visa sig angelägen att komma till ett positivt beslut i frågan. Behovet av yrkesundervisning och ungdomens omhändertagande till en något mognare ålder har ur såväl näringarnas som den enskilda individens och samhällets synpunkt varit känt och erkänt av alla intresserade sedan åtskillig tid tillbaka.

Kringblick.

Viktoria! Ordet har dålig klang, artillerismatter och kavalleritramp, torpederingar och luftchocker häfta vid det. Dock kan det ännu betyda ett fröjdefullt budskap, en rättfärdighetens viktoria.

Sådan seger ha kvinnorna att annotera på

två fronter under det gångna årets sista månader. Förenta Staternas mest betydande och tätast befolkade område bland de, låt oss säga ordet rent ut, högfärdiga öststaterna — som betrakta de reformvilligare västra som äventyrliga uppkomlingar —, staten New York, har vid folkomröstning den 6 november med en majoritet av 1,188,670 röster infört den kvinnliga rösträtten, och engelska parlamentet har den 7 december vid slutbehandling av det sedan i vintras föreliggande valreformförslaget likaledes tagit sina kvinnor med som politiska medborgare. Visserligen, men man vill hoppas endast tillsvidare, med åldersgränsen av 30 år.

"New York dominerar hela landet", skriver Ida Husted Harper i *The Common Cause*, där hon utlägger den stora vinst New York-segern är för de återstående rösträttslösa amerikanska staterna. Kvinnornas motståndare därute ha alltid med övertygelse förklarat att någon av de östliga staterna skulle ej kunna vinnas för rösträtten. Kvinnorna ha nu vunnit segern i den inflytelserikaste av dem, som tillsätter 43 kongressmedlemmar och således har en starkt beslutande ställning till frågans avgörande inom kongressen för samtliga andra ännu endast manligt röstande stater. New Yorks nya medborgare ha inte heller förlorat någon tid att verka för sina medsystrar. Dagen efter sedan de vunnit sin egen seger satte de omedelbart i gång, nu med hela pondusen av dem som makt hava vid en valkampanj, agitation för den allmänna rösträttsreform kongressvägen, vilken med ett slag skall komma att ge alla kvinnor i Nordamerikas förenta stater rösträtt.

Engelskorna stå inte helt vid målet, åldersstreck och ännu andra restriktioner ge dem en särställning från männen. Med säkerhet är detta av snart övergående art, och för rösträttsaken i den övriga världen lär det väl betyda något att England i stort taget tillerkänt kvinnorna politiskt medborgarskap. För dem själva betyder detta ett lösgörande av kraft och energi i stor skala; hur har inte deras intensiva och mångåriga rösträttsagitation absorberat förmågor och kraftresurser.

Vår svenska press har inte tagit någon vidare notis om dessa två vittomfattande röst-rättsutvidgningar. Kanske hoppas man de skola passera oanmärkta. Vi tro att det inte lyckas tiga ihjäl dem! Vi tro också att de dra konsekvenser med sig.

Nu är ögonblicket! Energiskt och kompromissfritt som rösträttsrörelsen i Tyskland av sina gamla ledare med Minna Cauer i spetsen förts har där — så som det även händer på andra håll — varit åtskilligt att önska i avseende på den allmänna, stora och orädda anslutningen. Stora kvinnoorganisationer ha tvekat att offentligt träda upp för saken, även om deras program principiellt upptagit kravet på rösträtt för kvinnor. Så till exempel Tyska Kvinnornas Nationalförbund. Tiderna äro emellertid sådana att det gäller decidera sig för det ena eller andra. För eller emot, heter det, och i Tyskland, där fordringarna börjat gå i riktning mot en demokratisk nyorientering och den preussiska klassvalrätten dömts även av förut trogna, ha de dröjande inom kvinnornas led känt att ögonblicket är inne att ta ställning. Ett intressant bevis härpå är en artikel av Helene Lange i *Die Frau*, med dess deciderade förklaring för kvinnornas politiska medborgarskap. Ännu förlidet är vid Nationalförbundets årsmöte i Weimar tillbakavisades varje sådant principiellt uttalande av förbundet av Helene Lange såsom högst överflödigt, för att inte säga olämpligt. Nu yttrar hon sig visserligen för egen räkning och inte för Nationalförbundet, men hennes namn är alltför officiellt sammankopplat med National-

förbundet för att inte det personliga uttalandet skall få betydelse utöver ett sådant.

"Om det någonsin", skriver hon, "givits ett historiskt ögonblick, då ett öppet, ljudligt och bestämt uttalande av vår övertygelse varit en plikt, så är det nu. — Medan det i de tyska parlamenten kämpas för nyorientering måste den tyska kvinnorörelsen så hänsynslöst, enträget och eftertryckligt som möjligt bringa hela sitt program för deras och den tyska offentlighetens ögon och till deras öron. — Kvinnorna måste göra klart för sig att de blivande reformerna i det de utvidga männens rättigheter och mera än någonsin lämna allt bestämmande i deras händer, vilka besitta den politiska makten, endast tränga kvinnorna allt mera tillbaka, såvida icke dessa å sin sida göra sig delaktiga av denna makt. Den som med allvar vill om endast ett särskilt mål inom kvinnorörelsen — som vill det med all makt och med anlåtande av alla krafter — den måste vilja kvinnornas politiska inflytande. — — — Och den som insett detta måste också säga sig att nu är ögonblicket att bekänna sig till denna åsikt — ögonblicket för en 'nyorientering' i stort".

Här är inget tal längre om att kvinnorna måste vänta tills tiden är "lämplig" för dem och deras krav. Krigstillståndet och landets alla svårigheter få inte stå i vägen. Man har kommit till insikt om att det inte är en dag för tidigt att kvinnorna få ha sitt ord med och att den sakens ordnande är fullt så viktig som något annat.

Man har icke längre tid till opportunitets-hänsyn. Kanske vi ha något att lära här hemma?

Notiser från bokvärlden.

Napoleons syskon av *Alma Söderhjelm*. Albert Bonniers förlag.

Det står "andra upplagan" på denna bok, som dock, såvitt jag vet, icke förut varit presenterad för svensk publik i Sverige. Alltså måtte väl första upp-

lagan ha utkommit i Finland. I alla händelser skulle man inte bli förvånad, om den ginge ut i flera upplagor; det är en både instruktiv och roande bok, skriven av en historiker, som förut dokumenterat sig med gedigen forskning

på franska revolutionens område och som nu dessutom visar sig vara mästare i ledig berättarkonst. Som den verkliga historiker Alma Söderhjelm är, bryr hon sig inte om att syssla med sina personligheter ur skvallersynpunkt, utan behandlar deras respektive levnadsöden som delar av Napoleons historia. Det är också den världshistoriska bakgrunden, som förlämnar dessa små skisser deras egentliga intresse, och den store broderns porträtt inleder fullt berättigat raden av illustrationer över syskonen; fast ingen av studierna är särskilt ägnad åt honom, skymtar ju hans gestalt fram på alla bokens sidor.

Hårdhänt framträder Napoleon här som överallt eljest, hårdhäntare kanske till och med än på något annat håll, därför att han så hänsynslöst offerar individernas lycka på släktens altare. Vad bekymrar det honom om bröder och systrar få dem de älska, bara familjen Bonaparte får förmånen av "ett gott parti"! Det förefaller ibland nästan, som om hans eget olyckliga äktenskap hade gjort, att han icke tålde att se andra lyckliga. Endast två av syskonen, Lucien, den mest begåvade, och Caroline, den hänsynslösaste av dem alla, vågade gifta sig mot Napoleons vilja. Beträffande systemen böjde han sig snart för fullbordat faktum och drog följaktligen upp svågern till en passande rang, men inför brodern gav han aldrig vika, och detta föranleder blott Lucien att giva världen det sällsynta skådespelet av en man, därtill en betydande man, en boren politiker, som offerar allt — titlar, äreställen och furstekronor — för hemmets lycka.

Vad allmänheten förut vetat om Napoleons syskon torde inskränka sig till en dunkel föreställning om Josephs älskvardhet, Louis' och Jérômes obetydlighet och systrarnas lättsinne, men i Alma Söderhjelm's teckning framträdde de så väl individualiserade, att man hädanefter inte glömmer dem, varken söndagsbarnet, lyckans bortskämde guldgosse,

Jérôme, eller Louis, som saknade de andras "starka livsbejakande kynne". Men särskilt i teckningen av systrarna framträder förf:s psykologiska skärpa utpräglad och ståtlig. Främst "kvinnosak-kvinnan" Elisa, vacker som en dag — porträttet lämnar i mitt tyckte intet övrigt att önska — och med Napoleons eget härskarlynne, som han också med en viss familjestolthet fritt låter henne få utveckla i de små italienska fustendömen han gav henne och där hennes enfaldige man, "fatal" i vilken situation han än visade sig, fick spela den enda för honom passande rollen, den av sin hustrus man. Men också Caroline Murat, "vars hela livsmöda offerats för medelmåttiga, egoistiska syften", för en äregirighet med komplett "brist på storhet eller djupare mening", erbjuder i alla fall här ett visst intresse. För att inte tala om skönheten och lättsinnet i deras höjdpunkt, Pauline Borghese, som var Napoleons speciella favorit, "lillasyster", som fröjdade honom med sitt sölkskenslynne, faddergåvan från "det eviga solskenet ö", Korsika.

För Pauline, liksom bland bröderna för Jérôme, tycks förf. trots allt ha en viss förkärlek, som tack vare hennes berättar- eller kanske målar-konst har någonting visst smittsamt. Hennes ord om systemens karaktär få ibland en prägel av studie efter levande modell, som gör att man lystrar till på ett helt annat sätt än biografiers vanliga schablonuttryck kan förmå oss att göra. "Hon ägde detta sorglöshetens mod, som man ofta finner hos de människor, som världen stämplar såsom mera lättsinniga än andra"; "hon var en uppkomling med en dyliks starka aptit på livet", om också "hennes fason aldrig bar prägel av uppkomlingslyxen" och hennes liv icke var braskande och bullersamt som de andra syskonens. Faktiskt ligger det ett slags konstnärens ömhet i den varsamma smekning; varmed förf. säger farväl till Napoleons båda bortskämde småsyskon: Pauline, som bara hade sin

skönhet och sin kärlek att ge bort, och Jérôme, som bakom alla den store broderns bittra förebräelser skulle ha kunnat lyssna ut ett vemodigt: "du är för liten för att förstå mig, du är för liten för att kunna följa mig".

Alma Söderhjelm är att lyckönska till att med denna bok ha funnit sin egen genre, sin egen stil.

LYDIA WAHLSTRÖM.

Från blomstergården av *Margareta*, kronprinsessa av Sverige. P. A. Norstedt & Söners förlag.

En hymn till blommorna, till arbetet med dem, till trädgårdskonsten kan man kalla denna bok. Förf. är dessa tings hängivna dyrkare. I rikaste mått äger hon också förutsättningen för all dyrkan: innerlig kärlek till sin dyrkans föremål. Ömt och kärleksfullt som hon i sitt trädgårdsarbete med sina händer rör vid växter och plantor, talar hon i sin bok om sin blomvärld. Hennes glädje i den lyser över varje bokens blad.

Det är också kännaren, med trädgårdskonsten i blodet skulle man vilja säga, som här framlägger sina rön. Det engelska trädgårdsmästeriet har anor, och prinsessor synas färdiga att bära upp dem. *Blomstergårdens* förf. talar inte endast med den praktiska erfarenhetens och kunskapens rätt, med konstnärsblick ser hon sin blomstergård framför sig, ordnar sina blommor till de rikaste och mest utsökta färgeffekter, brukar terrängen till framhävande av växters och plantors individuella verkningar. Den moderna trädgårdsarkitekturens alla hjälpmedel tar hon därvid i sin tjänst.

Även för den som inte har lyckan äga en blomstergård och således inte kan praktiskt tillgodogöra sig de anvisningar som ges av förf. måste denna bok bli till glädje. Den är ett fång doft och färg och blomskönhet i det stora vintermörkret.

E. K—N.

Vår Tid. Årsbok utgiven av *Samfundet De Nio 1917*. Andra årgången. Albert Bonniers förlag.

De Nios årsbok har denna gång fått ett mera enhetligt innehåll, lyriken och novellistiken ha bannlysts, den litterära essyen blivit ensamhärskande. Internationellt opartiskt ha entente- som centralmaktsländernas litteraturer behandlats av specialister på de olika gebiten. Så ha, för att nämna några av dessa, August Brunius kastat en orienterande snabblick över de sista femton årens engelska dikt, Alfred Jensen förmedlat bekantskapen med en tjechisk tankelyriker, Viktor Almqvist analyserat Ada Negris skaldskap och Anna Maria Roos riktat Shelley-forskningen med en studie över "Den okända i Shelleys diktning". Vilhelm Ekelund har några sidor aforismer, lödigt tankespel i mästerlig form, och Klara Johanson belyser i en glänsande exposé av ett århundrades tysk historia och tyskt intellektuellt liv — med Goethe som profet och världskriget som probérsten på utsagens giltighet — begreppet "tysk frihet".

Årsbokens avdelning för kvinno- och fredsfrågorna har genom Hilma Borelius' logiskt raka psykologi-analys av Rosa Mayreder i hennes *Zur Kritik der Weiblichkeit* och de tvenne "Samtalen om kriget" av Elin Wägner och Einar Wahlberg blivit av vägande intresse.

Boken, som framträder med samma påkostade utstyrsel som förlidet år och med ett nytt helsidesporträtt av Heidenstam efter träsnitt av Sigge Bergström, säljes till det för en publikation som denna verkligt billiga priset av sju kronor.

E. K—N.

Kvällsol. En samling skrifter på vers och prosa. Albert Bonniers förlag.

Denna lilla bok, med sitt förträffliga urval av artiklar hade förtjänat att bli omnämnd till jul, utrymmet i Herthas spalter tillät inte detta. Ehuru efter

julklappsköpankets tid måste den nu på det ivrigaste rekommenderas. Namn som Viktor Rydbergs — ett hittills otryckt föredrag över holländsk målar-konst —, Selma Lagerlöfs, Anna Maria Roos', Hans Larssons, andra flera framstående att förtiga, böra tillfredsställa ett boklystet publikum och göra det köphågat även utan julen som påstöt. Det behjärtansvärda ändamålet med bokens försäljning, behållningen går till äldre f. d. lärarinnor utan pension eller utan tillräcklig sådan, är ännu ett skäl att lägga sig till med den värdefulla publi-kationen.

Radium och radioaktiva processer

av *Eva Ramstedt* och *Ellen Gleditsch*. Hugo Gebers förlag.

Radium är någonting mycket mystiskt, något som lär ha vänt upp och ned på gamla, nästan axiomatiska vetenskapliga teorier och som dessutom kan bota kräfta. Sådan är ungefär den allmänna, något obestämda uppfattningen om radium och hithörande fenomen.

Upptäckten av radium medförde ju också en omläggning av atombegreppet, och med de fortsatta studierna ha följt ett allt djupare inträngande i atomernas natur. Den moderna forskningen i fysik och kemi har i hög grad koncentrerats på dessa områden, vilket medfört att en mängd nya rön och upptäckter hastigt följt på varandra. Detta gör att många av de nuvarande lärarna i fysik och kemi lämnat universitetet utan att ha varit med ens om begynnelsen av hela detta studieområde och därför haft svårt att följa med detsamma. Läroböckerna på skolstadiet innehålla också i regel föga därom, varför den stora allmänhetens insikt i frågan blir så gott som ingen.

Det är därför man med glädje tar emot den nya bok om Radium, som utkommit samtidigt på norska och svenska, skriven av de båda kvinnliga docenterna *Eva Ramstedt*, docent i radiologi vid Stockholms Högskola, och

Ellen Gleditsch, docent i radio-kemi vid universitetet i Kristiania. Båda ha varit lärjungar till den på detta område banbrytande Nobelpristagaren *Madame Marie Sklodowska Curie*.

Boken är översiktligt och klart skriven och erbjuder inga större matematiska svårigheter utan kan läsas nästan av vem som helst, som har vanliga skol-kunskaper i fysik och kemi. Den bör därför vara synnerligen välkommen icke blott för lärare och lärarinnor på alla stadier i dessa ämnen utan även för varje person, som intresserar sig för den moderna forskningens resultat på dessa områden.

I inledningen redogöres för de strålar, katod-, kanal- och Röntgenstrålar, som uppkomma vid elektrisk urladdning i starkt förtunnade gaser och vilka strålar visa analoga fenomen med de radioaktiva. Det var Röntgenstrålarnas förmåga att framkalla fluorescens, som ingav *Henri Becquerel* tanken att undersöka om fluorescerande ämnen utsände strålar, som kunde genomtränga ogenomskinliga kroppar. Han fann att uranföreningar äga denna förmåga. Detta var begynnelsen till studiet av radioaktiviteten. Därefter följer *Madame Curie*s upptäckt av de tre aktiva ämnena radium, polonium och aktinium. Det märkvärdiga härvid var, att dessa ämnen utsända strålning utan att energi i någon form tillföras dem. Det intensiva arbete på detta område, som sedan ägt rum, har nu fört både till en förklaring av detta fenomen och till en mer ingående kännedom om atomernas struktur.

Det har visat sig, att när ett radioaktivt ämne utsänder strålar, äger samtidigt ett sönderfallande av atomen rum, så att t. ex. ur radium en serie olika grundämnen med nya atomvikter uppkomma. Det ena grundämnet övergår vid utsändandet av en strålning till ett nytt grundämne, vilket ånyo utsänder strålar och övergår till ett tredje, o. s. v.

De strålar som utsändas äro av tre

slag α -, β - och γ -strålar, vilkas olika egenskaper noga studerats. α -strålarna, som förete stor likhet med kanalstrålarna, äro små partiklar, heliumatomer, med positiv elektrisk laddning, vilka avböjas i ett magnetiskt fält.

β -strålarna åter äro liksom katodstrålarna negativt laddade partiklar, elektroner, med mycket mindre massa än α -strålarnas och avböjas åt motsatt håll mot dessa, medan γ -strålarna, liksom Röntgenstrålarna, ej påverkas av det magnetiska fältet och därför ej anses vara utslungade partiklar utan en strålning av samma art som ljusets, d. v. s. en vågrörelse. Det har också lyckats v. Laue att åstadkomma interferens av Röntgenstrålar genom att använda kristaller som gifter.

Studiet av ett grundämnes övergång till ett annat har lett till en något ändrad uppfattning av det s. k. periodiska systemet eller Mendelejeffs schema. Mendelejeff påvisade redan för många år sedan, att om man ordnade grundämnena efter deras atomvikt, fick man fram en periodicitet i deras egenskaper, och de luckor i schemat som då förefunnos ha så småningom till största delen utfyllts genom då obekanta men sedan upptäckta grundämnen.

Radiologin har medfört kännedom om en hel mängd nya grundämnen och dessutom visat, att när det gäller ämnen med hög atomvikt, kan det inträffa att en hel grupp grundämnen, en s. k. plejad, intager ett rum i schemat. De olika ämnena i plejaden ha något olika atomvikt, men överensstämna i övrigt i fysiska och kemiska egenskaper.

Särskilda lagar ha uppvisats vara gällande vid ett ämnes övergång från en grupp till en annan samtidigt med atomers sönderfall. Man har vidare kommit till en åskådlig teori om atomens byggnad, i det att man antar att den består av en positivt laddad kärna, omgiven av ringar med negativt laddade elektroner.

Boken innehåller också en kort redo-

görelse för radioaktivitetens användning i medicinens tjänst samt för dess betydelse i geologiskt och meteorologiskt avseende.

GULLI PETRINI.

För Finland. På initiativ utgånet från Fredrika-Bremer-Förbundet ha Svenska Kvinnornas Nationalförbund, Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt och Fredrika-Bremer-Förbundet telegrafiskt vänt sig till mrs Chapman Catt med en enträgen uppmaning att amerikanska kvinnor ville vända sig till sin regering med hemställan om omedelbar hjälp till det hungrande Finland.

Insända böcker.

Albert Bonnier: **I Stockholm och på sommarnöje 1849—1852.** Ur Marie-Louise Forsells sista dagboksanteckningar utgivna av *Syster Heijkenskjöld*. — **Lilla Båtsman och Skön Jungfrun.** Bilderbok av *Erik Lange*. — **Fallet Deruga.** Roman av *Ricarda Huch*. Övers. av Ernst Lundquist.

P. A. Norstedt & Söners förlag: **Från blomstergården** av *Margareta*. — **Svenska litteraturens historia** av *Fredrik Böök*, *Gunnar Castrén*, *Richard Steffen*, *Otto Sylwan*. Häft. I. — **På nära håll.** Minnen från det stridande Frankrike. Av *Anna Levertin*. — **Ett barns litterära memoarer** av *Hedvig af Petersens*. — **Hekubas dottrar.** En roman från vår tid av *Clara Viebig*. Övers. av H. Flygare.

Wahlström & Widstrand: **Två skådespel** av *Karl Staaff*. — **Följesvennen** av *Gustav E. Thomassen*. Övers. av Signe Björklund.

J. A. Lindblads förlag: **N. F. S. Grundtvig.** En märkesman i det 19:de århundradet. Av *Maria Holmström*. — **Lappmarksbilder** av *Otto Westerlund*. — **Känn dig själv!** En studie av den svenska folkkaraktären. Av *Are Waerland*. — **Förr och nu.** Sagor och berättelser av *Elisabet Lönnroth*. — **Det var en gång en konung** jämte andra sagor för stora och små av *Mogda Bergquist*.

HERTHA 1918.

Med 1918 börjar HERTHA sin femte årgång. Genom mörker och tunga tider har Hertha haft att kämpa för de idéer den gjort till sina, dess fyra tillryggalagda verksamhetsår ha så gott som helt sammanfallit med den allt nedtyngande världskrisen. Vad det nya året bringar känner ingen. Om ljusnande rymd? Om ännu djupare tätande mörker?

Men hur än framtiden gestaltar sig vi ha intet annat att göra än hålla ut i kamp för vad vi finna rätt. I våldstider synes det också som vore det kvinnornas plikt mera än någonsin att hålla samman i strävan för sin speciella rätt, de borgerliga och politiska rättigheter som ännu inte blivit deras, därför att varje rättsutvidgning är ett tillbakaslående av våldet. Och därför att det finns ett hopp att de i besittning av dessa rättigheter skola föra med ut i det borgerliga och politiska livet ett slag av nytt samvete. Ett på en gång ömtåligt och starkt, ännu inte förslöat i nötningen mot det myckna tidsnedärvda onda i samhällena utan som ser på detta med friare och mera oförvillad syn och starkare reagerar mot det än de kunna, som alltid stått mitt uppe i det.

I tron på den möjligheten ser Hertha som sin uppgift att verka vidare för de programfrågor kvinnorörelsen sedan förr ställt upp för sig. Varje steg framåt mot realiserandet av programmet om likställighet mellan man och kvinna på livets skilda områden vill den tro vara ett steg framåt mot genomförande av en i stort rättfärdigare världsordning, där våldets domsrätt inte längre får gälla.

I solidaritet med dessa strävanden vill den samla kvinnorna.

*

Hertha utkommer som hittills den 1:sta och 15:de i varje månad med undantag av juli och augusti, således med 20 häften om året.

På grund av de genom kristiden ökade omkostnaderna för tryckningen har det varit nödvändigt att något öka prenumerationsavgiften. **Förbundsmedlemmar** erhålla således Hertha till ett pris av **kr. 4:50** pr år. Som förut sker prenumerationen för förbundets medlemmar genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.**

För **icke-förbundsmedlemmar** sker prenumerationen å **närmaste postanstalt** eller i **bokhandlarna**, då priset är **kr. 6:—** pr år; **kr. 3:25** pr halvår; **kr. 1:75** pr kvartal.

REDAKTIONEN.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 4: 50, varvid prenumerat on sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.** *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplöga: $\frac{1}{4}$ år kr. 6:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 3: 25; $\frac{1}{4}$ år kr. 1: 75. Lösnummer 45 öre. *Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan 1, Stockholm.* Redaktionstid: *måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3.* Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag.* Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

Tidskriften HERTHAS

annonspriser: netto.

Ruta om ättondels sida: 65×50 mm.	Ruta om fjärdedels sida: 65×101 eller 131×50 mm.	Ruta om halv sida: 132×101 el. 65×204 mm.	Hel sida: 131×204 mm.
1 gång Kr. 5:—	1 gång Kr. 8: 80	1 gång Kr. 16: 50	1 gång Kr. 50: 80
5 gånger 22: 25	5 gånger 39: 60	5 gånger 76:—	5 gånger 139: 70
10 " 43:—	10 " 77:—	10 " 148: 50	10 " 269: 50
20 " 84: 15	20 " 149: 60	20 " 286:—	20 " 532: 50

ANNONSER FÖR HERTHA

upplagas av

Fröken Ingeborg Bergström

31 ÖSTERMALMSGATAN 31

Rikste'. 97 81

Rikslel. 97 83

HEM TREVNAD

Praktisk tidning för hemmet utgiven av **Fredrika Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Fanny Ekenstierna*.

Utkommer under 1918 med 24 åttasidiga nr. Prenumerationspris: helt år kr. 1: 80, halvår kr. 1, kvartal kr. 0: 60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser, poem, levnadsföckningar, religiösa, etiska och sociala uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna åtgångar för 1912—1915 kr. 1: 50 pr ex., för 1916 kr. 1: 75 och för 1917 kr. 2:— pr exemplar.

ANNA BENGTSONS KAPPAFFÄR

Kullagatan 2!

HÄLSINGBORG
REKOMMENDERAS

Riks tel. 1245 & 3245

Ko fvm- och Köpptyger.

Stort urval.

Beställningar emottages.

INNEHÅLL:

Medeltiden, reformationen och kvinnorna. I. Av *Lydia Wahlström*.

Ungdomens praktiska utbildning. Yrkessakkunnigas förslag.

Kringblick.

Notiser från bokvärlden.

P Ä L S A T E L J É N

INNEHAVARE:

Körsnär **ALBERT STRIDSBERG**

Pälsvaror av alla slag bäst och billigast.

Reparationer o. moderniseringar. Konservering av
Päls- och Vllevaror.

Allm. tel. 11585 Riks
Norrm. 241.

**MÄSTERSAMUELS-
GATAN 37**

1 tr.

Hörnet av Malmskillnadsgatan.

Alla slags Pälsvaror, Jaquetter, Dam- o. Herrpälsar på lager och på beställning. Förstklassigt arbete. Billiga priser. Prima materiel.

● SAISONNYHETER I ●
DRÄKTER & KAPPOR STÖRSTA URVAL. BILLIGA PRISER.
29 **SIGRID HANSÉN** **53**
VÄSTERLANGGATAN. DROTTHINGGATAN